

Ján Kloc

ADALÉKOK BALASSI BÁLINT ÉLETRAJZÁHOZ

Balassi Bálint életét több hivatott kutató tollából ismerjük (Dézsi Lajos, Illésy János, Károlyi Árpád, Schulek Tibor, Takáts Sándor stb.), újabban Eckhardt Sándor kitérő műveiből,¹ melyeket nagymennyiségű levéltári anyag alapján állított össze. Sikeres kutatásaihoz szeretnék hozzájárulni néhány levéltári adat közzétételével. Ezek közül a század elején Richter Ede közölt már néhány hézagos adatot (Századok, 1902.), de ez a levéltári anyag azóta elkallódott. Most Peter Ratkoš, szlovák történész széles körű szakismeretének igénybevételével sikerült megtalálni nem csak az elkallódott okmányokat, de néhány eddig ismeretlen levéltári iratot is, melyek szintén Balassi Bálint életére vonatkoznak. Ezekből közöljük azokat, amelyek Balassi Bálint és a zólyomiak közt fennálló feszült viszonyra, valamint „az országúti kaland” fejleményeire vonatkoznak.

Selmecbánya és Zólyom „egységfrontját” Balassa Bálinttal szemben teljesen eltérő okok hozták létre öt esztendő alatt.

Bálintnak Selmecbányával apja halála után gyűlik meg a baja, a hybei vámszedés és Rubigall „legényének” megfenyítése miatt. Az eset ismeretes Eckhardt Sándor közléséből, melyhez néhány kiegészítő — helyesbítő adatot fűzök.

Az eset nem Vihnye fürdőn, hanem Szklenó fürdőn játszódott le 1578. január 21-én. A selmeci Copirbuchban 1578. január 27-i keltezéssel „Innss warmbadt Glasshuetten” bejegyzést találunk. A megfenyített „legény” (Matunák szerint) Rubigall Pál rokona (unokaöccse) volt, tehát részben vagyonának örököse. Erre utal Rudolf király 1578. március 27-én kelt leiratának egyik sora, melyben a király hibáztatja Bálintot, hogy megfenyítette „magistrum balnei publici in aedibus suis”.²

A selmeci városi tanácsot nem annyira a legény megfenyítése bántotta, hanem Bálint január 28-án kelt ismert levele,³ mellyel válaszol a selmeci tanács egy nappal előbb irt (január 27-én) kesernyés hangú levelére. Bálint levelének utolsó soraiból nemcsak gúny, de jól érthető sértés is kicsendül. A városatyák néhány hétig azzal a gondolattal foglalkoztak, hogy sérelmüket a király elé terjesztik a sértő levéllel együtt, de „Forgách Simon és mások tanácsára” álltak ettől a szándékuktól.⁴ A feljelentés tehát egyelőre elmaradt, de az ellenségeskedés később új tápot kapott a hybei vámszedés miatt.

A zólyomiak és Balassi Bálint között fennálló feszült viszonyt tulajdonképpen az akkori kor társadalmi fejlődése idézte elő. Az ütközőpont — látszólag — a Benkovics-féle ház volt, melyet Bálint apja szerzett Zólyomban a városi tanács tudta nélkül (valószínűleg csere útján). Bálint apja életében a ház birtoklásából kifolyólag nem keletkezett semmiféle kellemetlenség, mert nem a ház birtoklása idézte elő a bajokat, hanem az, hogyan használták a házat. Akkoriban Zólyomban több nemesnek volt háza. A török elől az ország északi részébe menekült nemesek általában a város falai közt kerestek és találtak menedéket, sőt házat is vettek a városi tanács jóváhagyásával, azon kikötéssel, hogy ugyanúgy tiszteletben tartják a város statutumát, mint a város többi polgárai.

A városi privilégiumok és a nemesi előjogok nem fértek össze egy helyen. A város falain belül lakó nemesség adómentessége és a városi közterhekhez való hozzájárulás elve egymással ellentétben állott. Ezt a jogi ellentétet el kellett távolítani.

¹ ECKHARDT SÁNDOR: Az ismeretlen Balassi Bálint. Bp. 1943. és Új fejezetek Balassi Bálint viharos életéből. Bp. 1957. (ItFüz. 10.)

² L. a 3. sz. mellékletet.

³ Kaligrafikus átiratát a selmeci levéltárban őrzik (külön borítékban, sign. nélkül). Két helyen némileg eltér Richter Edének Századokban közölt szövegétől.

⁴ A fogalmazványt a selmeci levéltárban őrzik ugyanabban a borítékban (sign. nélkül). Borítólapján a címzés alatt: „Haec supplicatio ex consilio domini Simonis Forgach et aliorum, quos(?) iussu domini iudicis et senatus Schembniensis consulti sunt, non est exhibita in comitiis Posonien. Anno 1578”.

A két társadalmi osztály közt fennálló új jogviszony minden városban másképp, többnyire személyes megegyezés, de királyi határozat alapján is rendezték. Zólyomban ezt II. Miksa király 1573. november 20-án Bécsben kelt leirata szabályozza.⁵ Ez a szabályozás a zólyomi városi tanács kérelmezésére történt. A király tekintettel a fennálló háborús helyzetre — és természetesen a kincstárra is — leiratában értesíti gersei Pethő János főispánt, hogy a rendelet értelmében a városban lakó háztulajdonos nemések kötelesek hozzájárulni a városi közterhek viseléséhez, s egyúttal megparancsolja a főispánnak, hogy a polgárok jogait érvényesítse a netán vonakodó nemesekkel szemben.

Nyilvánvaló tehát, hogy az ütközőpontot a két társadalmi osztály közti jogi ellentétben kell keresni. Az is nyilvánvaló, hogy itt két különböző előjogot élvező társadalmi osztály küzdelmének első fejezetét kísérhetjük figyelemmel. E küzdelemben a nemesség igyekezete oda irányul, hogy a megváltozott viszonyok mellett továbbra is megőrizhesse eddigi kiváltságait, a polgárság viszont arra törekszik, hogy a város területén belül kiküszöbölje azokat a nemesi előjogokat, amelyek a polgárság jogaival és érdekeivel ellentmondásban vannak. Végeredményben tehát az egyik vagy a másik fél jogainak csökkentéséről lehetett szó.

Ez a küzdelem kezdetben elszigetelten, egyes nemések és egyes városok közt folyt, de pár év múlva országos méretű, politikailag szervezett akcióvá válik, amikor a nemesség már nem elszigetelten, hanem egységbe tömörülve — országgyűlési határozat alapján — akarja kieszközölni a városi jogok megszorítását. Az 1608-ki országgyűlésen győz a nemesi álláspont: az országgyűlési határozat alaposan megnyirbálja a szabad királyi városok jogait a nemesi alkotmány szellemében. Az 1647. évi országgyűlés 78., 79., 81., 82. és 93. törvénycikkei már nagyfokú jogfosztásról tanúskodnak a városok hátrányára.

A városi tanácsok hasonló sérelmei tehát csak egy láncszemet képeznek az említett küzdelem folyamatában. A polgárság persze védekezik, sérelmeivel a királyhoz fordul, aki az említett törvénycikkek szentesítése előtti időszakban védelmébe veszi a városokat (mint a kibontakozó abszolútizmus megbízható támaszát).

1577 óta (amikor Bálint átvette az apai örökséget) „az országúti kaland” lezajlásáig Zólyomban öt királyi leirat orvosolja ugyanazt a sérelmet, de a jogsértők már nem névtelen egyének (általánosságban említett nemések, mert velük a város valószínűleg megegyezett), hanem — Balassi Bálint.

Az első ilyen okmány Rudolf király 1577. november 10-én Bécsben kelt leirata Barbarics György zólyomi főispánnak címezve.⁶ A panasz oka: a Benkovics-féle ház birtoklásával járó jogi ellentétek, „csaplálás”, városi privilégiumok áthágása, Balassi Bálint és legényeinek önkényeskedése. A király meghagyja Barbaricsnak, hogy Zólyom város polgárait védje meg Balassi Bálint és legényei túlkapásaival szemben.

Öt hónap sem telt el, s már megint baj van Balassi Bálinttal. Erről két királyi leirat tanúskodik. Mind a kettő Pozsonyban kelt: az egyik Balassi Bálintnak van címezve⁷ 1578. március 27-ki, a másik Barbarics főispánnak⁸ 1578. március 28-ki keltezéssel. A Bálintnak címzett leiratban a sérelmek között már nemcsak csaplálás és egyéb injúriák szerepelnek, hanem Rubigall „legényének” megfenyítése is. A zólyomiak tehát saját panaszukhoz hozzátartozták a selmeciek sérelmét is. A leirat azzal vádolja Bálintot, hogy: nem tudni mi jogon, házat szerzett Zólyomban bizonyos Benkovics István polgártól, áthágta a város praerogatív jogait, házában engedély nélkül bort mért ki, s mindezt egyéb visszaéléssel tetézi. Nem régen — olvassuk a leiratban — a nyilvános fürdő igazgatóját saját házában bántalmazta, szolgálai pedig különféle gaztetteket követtek el stb. Érdekes, hogy itt már nem Rubigall „legényéről” vagy „szolgájáról” van szó, hanem a fürdő igazgatójáról, akit *saját* házában vertek el.

A Barbarics Györgyhez címzett leiratban a király meghagyja a főispánnak, hogy a város polgárait védje meg bármiféle erőszakoskodókkal, alkalmatlankodókkal, zavargókkal és kártevőkkel szemben, különösen pedig „contra fidelem nostrum magnificum Valentinum Balassa de Giarmath ...”.

Négy év múlva a zólyomiak megint panasszal fordulnak a királyi udvarhoz. 1582. november 6-ki keltezéssel új királyi leirat megy Dobó Ferenc és Barbarics György címére⁹ amelyben a bécsi kormány meghagyja mindkét főemberének, hogy a zólyomi polgárok szabadságát védjék meg „... contra Valentinum Balassa de Giarmath eiusdemque servitores ...” Ugyanazon keltezéssel Bálint címére is megy királyi leirat,¹⁰ amelyben a király szigorúan inti őt hogy tartsa tiszteletben a város jogait és vessen véget a Benkovics-féle ház, valamint a csaplálásból származó viszályoknak.

⁵ L. az 1. sz. mellékletet.

⁶ L. a 2. sz. mellékletet.

⁷ L. a 3. sz. mellékletet.

⁸ L. a 4. sz. mellékletet.

⁹ L. az 5. sz. mellékletet.

¹⁰ L. a 6. sz. mellékletet.

Az öt királyi leiratnak nem volt kellő foganatja. A zólyomiak és Bálint közti viszony annyira elmérgesedett, hogy 1583. május 20-án — amikor az „országúti kaland” lejátszódott — nyílt ellenségeskedésbe csapott át.

A botrány lefolyása eléggé ismeretes Eckhardt Sándor közléséből. Leírásánál csak néhány kiegészítő adatra szorítkozunk.

Az eset a Zólyom és Hájnák közötti országúton játszódott le. Richter Ede a májusi kalandot sok romantikával tarkította. A több forrásból merített részlettel megtoldott udvarlási kísérlet leírásának olyan színezetet adott („Ezt írta Selmece Barbarich”), mintha azokat Barbarics leveléből idézné (Sz. 1902. 915.). Most, hogy kezünkben van Barbarics mindkét levele, meggyőződhetünk arról, hogy bennük szó sem esik enyelgésről, nyeregbekapásról, copfról, sem pedig rénusi forintok eltulajdonításáról.

Az inzultált asszony először a zólyomi bíró előtt adta elő panaszát. A bíró (Gloss Boldizsár) már aznap (május 20-án) értesítette Selmec város tanácsát az esetről s levelében jelzi, hogy az ügyet a király elé terjeszti.¹¹ Az özvegyet azután Barbarics zólyomi főispánhoz menesztik, aki kihallgatja Sommernét, Sibricky Gáspárt és „több becsület embert”. Másnap (május 21-én) a zólyomi bíró és a városi tanács is panaszt emel Barbaricsnál Balassi Bálint és legényei viselkedése ellen.

Nyilvánvaló, hogy Barbarics nem akar a „Balassi ügygel” foglalkozni. Elég gondja van a bányavidék védelmével, mert bár az 1568-tól 1593-ig terjedő időszakot „hosszú békének” szokás nevezni, rosszabb a háborúnál. Mélyen a védvonalon belül napirenden vannak összetűzések a zsákmányt hajhászó török portyázó csapatokkal.

A főispán tehát kihasználja azt a körülményt, hogy Sommerné selmeci illetőségű, s így Selmecebányára hártja az ügy elintézését. Hivatali kötelességéhez híven május 21-én kelt levelében értesíti Selmecebánya bíráját és tanácsát az eseményekről. Röviden vázolja Sommerné panaszát, a szemtanúk vallomását, valamint a zólyomi bíró és tanács „protestációját”. Ha jónak látják, forduljanak panasszal a királyi székhez (egy nappal előbb ezt már a zólyomi bíró is megemlítette), mert Balassi Bálint „őneki nem akarja magát alávetni”.¹²

A selmeciek azon melegében válaszolnak a főispánnak (május 22-én). Arra kéri a főispánt, hogy a királyhoz intézendő beadványukhoz a selmeciek és zólyomiak érdekében mellékeljen Bálintról jelentést, annál is inkább, mert az eset az ő területén történt.

Barbarics május 23-án kelt válaszából kitűnik, hogy erre nem volt hajlandó.¹³ Kezükben van — írja — az asszony kihallgatásáról szóló levele, melyhez nemcsak ilyen, de egyéb (azaz hathatósabb) bizonyítékot csatolhatnak. Helyesli azon szándékukat, hogy Balassi Bálintot az udvarnál vádolják be, mert „Balassa Bálint úr senkinek sem veti magát alá”. Az „egyéb bizonyítékok” alatt valószínűleg Bálint korábbi visszaéléseit érti, mintha jogi érteke figyelmeztetné, hogy a kissé hevesebb udvarlási kísérlet egymagában nem elegendő ok arra, hogy komoly perként szerepeljen a királyi bíróság előtt. Jogi szempontból másként fest a szándék és másként a véghezvitt tett. Később látni fogjuk, hogy mind a királyi bíróság, mind Soós János alispán ugyanabból a szempontból ítélte meg a vádat (bár egy kis jóakarattal is kellett hozzá). Barbarics a maga részéről ezzel elintézettnek tekintette az ügyet.

De nem úgy a zólyomi és a selmeci tanács! Tanakodnak, bizonyítékokat gyűjtenek. Mozgósítják a bányavárosok jól működő szervezetét.¹⁴

A hét bányaváros szervezete azonban ebben az esetben nem tudott pozitív eredményt elérni Bálint befolyásos pártfogóival szemben.

A panasziratot az udvarnál Seidel András, Selmecebánya bizalmi embere (sollicitátora) nyújtotta be a zólyomi követ beadványával együtt. A panaszirat szövegét nem ismerjük. Bálint ismerte a vádat, mert a bécsi udvar (helyesebben: a haditanács elnöke, Ungnád Dávid, Bálint jóakarója) megküldte neki mind a két beadványt, hogy előadhassa védekezését. Különböző barátai már a panasziratok kikékesítése előtt részletesen tájékoztatták őt a zólyomiak és a selmeciek vádjáról s egyúttal jó tanáccsal is ellátták, ami Bálintnak megkönnyítette a védekezést. A baráti segítségből Ungnád Dávid tanácsa lehetett a leghatékonyabb, mert az ügyet éppen a haditanács tárgyalta le — Ungnád Dávid elnöklése alatt.

A jó tanács hatása kivethető Balassi Bálint Rudolf királyhoz intézett levelének fogalmazásából, melyben tisztázza magát a vád alól. A levelet (kelt Liptóújjváron 1583. június 15-én) Illésy János nyomán leköszölte Eckhardt Sándor. De ebből a levélből sem tudhatjuk meg világosan a vád egyes pontjait, mert Balassi gondosan elkerülte a konkrét vádpontokat. Csak általánosságban említi a selmeciek és a zólyomiak valótlannak nyilvánított vádaskodását. A „koholt” vádat, melyet ellensége (ez Barbarics György) fondorlatának tulajdonít, úgy ecseteli, mint jelentéktelen és valótlan dolgot, hogy az efféle vizsályt alsóbb fokú bíróságon is el

¹¹ L. a 7. sz. mellékletet.

¹² L. a 8. sz. mellékletet.

¹³ L. a 9. sz. mellékletet.

¹⁴ L. a 10. sz. mellékletet.

lehetett volna intézni, melynek ő bármikor aláveti magát. Arra törekszik, hogy az ügy megyeszék elé kerüljön letárgyalásra. A bécsi haditanács (és Ungnád Dávid) jóvoltából ez sikerült is.

A két városi tanács minderről mit sem tudott. De nem tudott erről Seidel András sem, aki június 13-án kelt ismert levelében értesíti a selmeci városi tanácsot, hogy rövid időn belül ítélethozatalra kerül sor. A bírósági végzés késik, azért a selmeci városi tanács sürgetésére Seidel új beadványt nyújt be. Erre a célra felhasználja a hét bányaváros 1583. július 3-i körmöcbányai közös gyűlésének határozatát, mely szerint Balassi Bálint (helyesebben: Balassi emberei) a városi kiváltságok ellenére erőszakkal továbbra is vámot szed Hybén, amiből „a kincstárnak kára van”. Ebben az ügyben Bálintnak is írtak levelet (1583. július 19-én) Körmöcbánya pecsétje alatt.

Augusztusban azonban már lényegesen megváltoztak az erőviszonyok a két pereskedő fél között. E változást jól tükrözi vissza Seidel Andrásnak a selmeciekhez írt levele szeptember 8-ki keltezéssel.¹⁵ Mentegetőzik, hogy eddig nem sikerült megfelelő ítéletet kieszközölnie. Jelenti, hogy Körmöcbánya bizalmi emberei nem támogatják eléggé az új beadvány benyújtásánál. Bármennyire is óhajtotta, hogy hasonló panaszzert nyújtson be Silveszter Ádám vagy Barbarics Mátyás, az illetők azt elmulasztották megtenni. Megemlíti, hogy a magyar kancelláriából új királyi leirat megy Körmöcbányára Balassi ügyében. Itt valószínűleg Rudolf király 1583. augusztus 30-án kelt leiratáról van szó, melynek átiratát a selmeci levéltárban őrzik. E leiratban a király a hybei vámszedés miatt dorgálja meg Bálintot.

Seidel továbbá jelenti, hogy Balassi Bálinttal szemben nehéz lesz lényeges eredményt elérni, mert Ungnád Dávid kezében van az ügy, aki „... Balass Valent gar wol bewogen ist und ine mit sondern treuen meint”. Sommerné ügyében különben fordulat állt be: a pert a megyeszékhez teszik át, ahol jobban ismerik a körülményeket, mert a király sem adhat hitelt olyan vádaknak, amelyek esetleg rosszakaratból fakadhatnak.

Seidel levele szeptember 17-én érkezett Selmechányára. Bálint már öt nappal előbb „megfelelt” zólyomi vádlóinak.

Most előkerült Balassi Bálint magyar nyelvű „feleletének” átirata is, melynek szövegét annak idején a megyei könyvbe jegyezték be.¹⁶

A megyeszéki ülést szeptember 12-én tartották meg. Bálint erre a napra jól felkészült: támadó védekezésre, ha kell véres leszámolásra és talán elbujdosásra is. A két utóbbi eshetőségre aligha kerülhetett sor; tudta, hogy a megyeszéki nemesség mellette lesz, a zólyomi bíróra pedig úgy rájlesztett, hogy az moccanni sem mert.

E nap drámai lefolyású eseményeit több forrásból ismerjük. A zólyomi bíró idejében értesült Balassi Bálint előkészületeiről, bizalmas embere értesítette a felbőszült főúr feltett szándékáról, hogy a bírót ott a vármegye szemeláttára lekasabolja. A bíró méltán feltette életét, azért háromszori hívásra sem jött el a nemesi székbe. Így aztán Bálint csak védekezésre szorítkozott. „Bizony keményen felele mind szolgálival öszve, mind bírónak, mind a tanácsnak” — így jellemzi Bálint „feleletét” Soós János alispán Dobó Ferenchez intézett levelében.

Feltűnő, hogy Bálint „feleletében” egy szóval sem érinti a selmeci városi tanács vádját, csak a zólyomiak vádaskodására tér ki. Elsősorban előadja, miért nem emelt szót becsületének védelmére már előbb, majd megleckézteti vádlóit, hogy helytelenül jártak el a bírói illetékesség dolgában, amikor öfelségénél és nem a megyeszéken vádolták, ahová az ügy tartozik.

A vádat, mint rosszakaratú koholmányt egyszerűen letagadja. Tagadja, hogy ő bármiféle „asszonyállatot” háborgatott volna „szabad útjában”. Sohasem volt ilyen szándéka. Védőbeszédében kiemeli, hogy az erőszakos házasságtörést, mint tényt, nem követte el, továbbá megemlíti azt a gyanúsítást, amelyről hallomásból értesült — s amely az asszony kihallgatásáról szóló Barbarics levelében nem volt bejegyezve —, hogy ti. Sommernétől elvett 20 rénusi forintot. Ezzel ügyes ügyvédi fogással elhárította magáról az erőszakos nemi közösülés és rablás vádját mint megtörtént tényt.

Egyáltalában nem tagadja a borivást (hiszen ez nem volt büntetendő cselekmény), mert „ők sem a k... anyjuk gypajjú szekér borát (árát?), sem pedig a beste atyjuk keresményét” nem itták meg, hanem saját magukét költögették. A műveltebb hallgatóság körében nem kis derűséget kelthetett védőbeszédének azon része, melyben tagadja, hogy ő szolgálival együtt szibarita életet élne, mert ők bizony „természet ellen sohasem éltek”. Hát abban Bálintnak teljesen igaza volt, mert távolról sem hódolt a „görög szerelem” kultuszának, amiről az országúti kaland is tanúskodik. A fogalomtévesztő hibát vádlói követték el, s ő ezt szellemesen fejúkhöz vágja, de ezzel egyúttal lényegesen csökkenti a vád hitelességét.

Humanisztikus műveltségének fölényét érezni minden kifejezésén, minden hasonlatán. Dialektikában, szócátában senkisémmel versenyezhet vele. Érti, hogy szellemi fölényben van, s ezt érzik hallgatói is. Az alkalmat Balassi Bálint jól kihasználja. Szinte látni bajusza alatt

¹⁵ L. a 11. sz. mellékletet.

¹⁶ L. a 12. sz. mellékletet. (Balassi feleletének latin fordítását ECKHARDT SÁNDOR közölte: Új fejezetek ..80—81. A szerk.)

a mosolyt, amikor Filelfus gyűrűjét és a nem rozsdásodó aranyat emlegeti, a női hűséggel kapcsolatban. Ez mind a reneszánsz kor emberére vall, viszont a nem éppen szalonkifejezéseket már a végvári katonaelet ösztönözte.

Érdemes figyelemmel kísérni a két társadalmi osztály közti „bíróági tárgyalás” lefolyását, ahol az igazság istenasszonyának szeme bizony nem volt bekötve, mérlege is jócskán hamis volt. A vádlott egyszerre vádlóvá válik. Bálint ügyesen alkalmazza azt a bevált stratégiai szabályt, mely szerint legjobb védekezési mód a támadás. Bálint támad és tagad. A bírósági közegek közül sem a főispán, sem az alispán, sem más nem szólal fel, hogy létezik például a Sommerné kihallgatásáról szóló hiteles jegyzőkönyv, ahol szavahihető tanúk nevei is fel vannak tüntetve.

Balassi Bálint ebben a mérkőzésben tehát teljes győzelmet aratott: mint hamisan bevádolt ember ártatlan került ki a kellemetlen perből. Meg is ünnepelte győzelmét jó lakomával, melyre meghívta az alispánt és több megyeszéki nemest. Az estébe nyúló ebéd után a vidám társaság „tüntető sétát” tett a bíró háza előtt, ahol kellemetlen incidensre kerülhetett volna sor, ha az alispán parancsára a kocsis kellő időben nem hajt gyorsabban és nem akadályozza meg, hogy Bálint leszállhasson az alispán kocsijáról.

Ezzel véget ért a drámai per első felvonása. A további fejleményekkel Bálint már nem igen törődött, de nem is törődhetett, mert rövid negyedéven belül sokkal nagyobb bajba keveredett Dobó Krisztinával kötött szerencsétlen házassága miatt.

A kétszeresen megbántott két városi tanács azonban nem hagyta abba a dolgot. Új vádiratot nyújtottak be Ernő főherceghez Balassi Bálint ellen. Ennek az új pernek részletei sok helyen még homályosak. Felderítésükhöz további levéltári anyag áttanulmányozása szükséges.

1.

Maximilianus secundus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus ac Germaniae, Bohemiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. fideli nostro magnifico Joani Pethew de Gersse comiti comitatus et capitaneo arcis nostrae Zoliensis, magistro cubiculariorum nostrorum et consiliario nostro salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in personis prudentium et circumspectorum iudicis et iuratorum ceterorumque civium civitatis nostrae Veteris Zoliensis, quomodo essent nonnulli nobiles, qui a sedibus et domibus suis per Turcas, communes fidei christianae hostes, pulsati et fugati, domos in ipsorum exponentium civitate ad instantes et plurimas requisitiones coemissent, promittendo se qualibet onera pensionis servitorum et quorumvis communium laborum tam de consuetudine civitatis quam de temporum necessitate proveniencia et emergentia subire et perpeti velle; nunc tamen nihil eorum praestarent, imo huiusmodi obligationi eorum contravenire non formidarent gravi ipsorum damno et praeiudicio exponentium manifesto supplicantes nobis propterea humiliter (1) ime dignaremur eis superinde de oportuno remedio gratiose providere. Quorum supplicatione clementer exaudita fidelitati tuae harum serie firmiter committimus et mandamus, quatinus acceptis praesentibus praemissis sic ut praefatur stantes et se habentes praefatos nobiles in dicta civitate nostra Veteri Zoliensi domos habentium ad subeunda civitatis onera iuxta contenta publicarum constitutionum superinde emanatorum cogere et eosdem cives contra quoslibet violentos impeditores tueri et protegere debeas et tenearis. Secus non facturus praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum Viennae, vigesima die mensis Novembris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio.

Maximilianus (m. p.)

Nicolaus Istwanffy (m. p.)

Dors.: Mandatum, quo iubentur et coguntur nobiles ad praestanda onera communia civitatis.

Okresný archiv Zvolen, archiv mesta Zvolen, 78., II., H: 2.

2.

Nos Rudolphus secundus, Dei igratia electus Romanorum, semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croaciae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carniolae ac Wirtenbergae, comes Tyrolis etc. egregio nobis fideli dilecto Georgio Barbarich, comiti comitatus ac capitaneo nostro Veterisoliensi salutem et gratiam. Cum ex demissa iudicis iuratorum ac universitatis civium nostrorum Veterisoliensium supplicatione nec non tuis ipsius literis intelleximus magnificum Valentinum Balassa de Giarmath ac servitores eius adeptis sibi a cive quondam Stephano Benkowith actionibus non solum educilla-

tionem vinorum, sed et talia eius oppidi privilegia ac libertates pro se usurpare iisdemque in privatum questum abuti, sed contra civilibus oneribus sese eximere eaque omnia contra regni institutiones eiusque oppidi observatam consuetudinem fieri. Nos eidem Valentino Balassa per peculiaria nostra mandata eius modi licentiam inhibuimus indiximusque, ne quid tale in praeiudicium dicti oppidi nisi eiusdem legibus etiam teneri velint imposterum attentare audeant, sed quia verendum est, ut mandato nostro ab ipsis hac in parte non satisfiat, sed pertinaciter in suo proposito pergant. Ideo tibi hisce firmiter committimus, ut dictos cives nostros in immunitatibus privilegiis ac libertatibus suis contra dictum Balassa, eiusdem servitores ac quosvis alios tranquillitatis turbatores tuearis ac protegas. Sic clementem nostram voluntatem executurus praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum in civitate nostra Vienna decimo die Novembris anno Domini etc. septuagesimo septimo, regnorum nostrorum Romani tertio, Hungariae sexto ac Bohemio tertio.

Rudolphus (m. p.)

Okresny archiv Zvolen, archiv mesta Zvolen, 79, II. D. 5.

3.

Nos Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum imperator, semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croaciae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carniolae ac Wirtenbergae, comes Tyrolis etc. fideli nostro magnifico Valentino Balassa de Giarmat salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in personi fidelium nostrorum prudentium et circumsectorum iudicis ac iuratorum caeterorumque civium civitatis nostrae Veterisoliensis, quomodo tu nescitur quo adeptus iure quadam domo civili cuiusdam Stephani Benkovich in eadem civitate Veterisoliensi habita varias contra ipsorum exponentium et civitatis eorundem iura libertatem prerogativam, quae ac consuetudinem intraduceres novitates et signanter in educillatione vinorum quam saepius prohibitatis nihilominus exerceres ac insuper plurimis quoque eosdem afficeret iniuriis molestiis ac nocumentis prout non ita diu magistrum balnei publici in aedibus suis dice verberasses servitoresque tui omnium generum facinora censentes hoc ipsum vel tui ex fiducia sibi ipsis impune licere comparare non vereretur, damno et praeiudicio ipsorum exponentium valde magno. Supplicantes maiestati nostrae quam humillime dignaremur eisdem superinde de oportuno remedio gratiose providere. Quorum supplicationes tanquam iusta clementer exaudita nolentes libertati ac praerogative iuribusque ipsorum per te vel alios quospiam derogatum iri, fidelitati tuae harum serie firmiter committimus et mandamus, quatinus acceptis praesentibus et praemissis sicut praefatur stantibus et se habentibus praefatorum exponentium libertatem et praerogativam ipsorum ac civitatis eorundem in omnibus et potissimum in educillatione vinorum, quae tibi vel eo non conceditur, quia unitati civium incorporatus non esse, observare debeas neque illam quo modo infringere presumas. Secus non facturus praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum Posonii vigesima septima die mensis Martii anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo.

Rudolphus (m. p.)

N. Istuanffy (m. p.)

Okresny archiv Zvolen, archiv mesta Zvolen, 80, III., D. 12.

4.

Nos Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum imperator, semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croaciae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carninthiae, Carniolae ac Wirtenbergae, comes Tyrolis etc. fideli nostro egregio Georgio Barbarith supremo capitaneo nostro Zoliensi moderno et futuris salutem et gratiam. Quoniam nos fideles nostros universos et singulos cives et inhabitores civitatis nostrae Zoliensis simul cum universis rebus, bonis et iuribus suis quobusvis possessionaris ubivis et in quibuscunque comitatibus regni nostri Hungariae et partium sibi subiectarum habitis et existentivis iustis ut puta et legitimis in nostram regiam recepimus protectionem et tutelam et specialem vice et in persona nostra regia tuae duximus committentes tuitioni et protectioni. Ideo fidelitati tuae harum serie firmiter committimus et mandamus, quatinus a modo imposterum praefatos universos et singulos cives et inhabitores civitatis nostrae Zoliensis in dictis universis rebus, bonis et iuribus suis quibuslibet possessionariis ubilibet et in quibuscunque comitatibus praedicti regni nostri Hungariae et partium sibi subiectarum habitis et existentivis iustis, ut premititur et legitimis contra quoslibet violentos et illegitimos impeditores, turba-

tores et damnificatores, signanter vero contra fidelem nostrum magnificum Valentinum Balassa de Giarmat, qui eos in dictis bonis suis turbare et molestare velle dicuntur, tueri, protegere et defendere modis omnibus debeas et tenearis. Autoritate nostra regia tibi hac in parte concessa iureque et iustitia mediante. Secus non facturus praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum Posenii, vigesima octava die mensis Martii anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo.

Rudolphus (m. p.)

N. Isthwanffy (m. p.)

Okresný archiv Zvolen, archiv mesta Zvolen, 81. III., A. 21.

5.

Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum imperator, semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae ac Wirtenbergae, comes Tyrolis etc. fidelibus nostris magnifico ac egregio Francisco Dobo de Ruzka comiti comitatus Barsiensis ac supremo partium regni nostri Hungariae Ultradanubiarum capitaneo item, Georgio Barbarich comiti comitatus et capitaneo arcis nostrae Zoliensis modernis et futuris simul vel divisim constitutis salutem et gratiam. Quoniam nos fideles nostros prudentes ac circumspectos iudicem et iuratos ceterosque universos cives civitatis nostrae Veterizoliensis simul cum universis rebus bonis et iuribus ipsorum quibusvis possessionariis ubivis et in quibuscumque comitatibus dicti regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum habitis et existentis iustis ut puta et legitimis in nostram regiam recipimus protectionem et tutelam specialem vice et in persona nostra regia vestrae duximus committentes tuitioni et protectioni. Ideo fidelitati vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus, quatinus a modo imposterum praefatos universos cives dictae civitatis nostrae Veterizoliensis in dictis rebusque bonis et iuribus ipsorum quibusvis possessionariis ubilibet et in quibuscumque comitatibus praedicti regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum habitis et existentis iustis ut praemittitur et legitimis contra quoslibet violentos et illegitimos impeditores, turbatores et damnificatores, signanter vero contra fidelem nostrum magnificum Valentinum Balassa de Giarmath eiusdemque servitores, qui eos in dictis bonis ipsorum violenter et illegitime turbare et molestare dicuntur, tueri, protegere et defendere modis omnibus debeatis et teneamini autoritate nostra regia praesentibus vobis hac in parte concessa iureque et iustitia mediante. Secus non facturi praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum in civitate nostra Vienna Austriae, sexta die mensis Novembris anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo secundo.

Rudolphus (m. p.)

Georgius,
archiepiscopus Colocensis et administrator
Jauriensis (m. p.)

Okresný archiv Zvolen, archiv mesta Zvolen, 82 b, sign. nélkül.

6.

Nos Rudolphus secundus, Dei gratia electus Romanorum imperator, semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Croatiae, Dalmaciae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Styriae, Carniolae ac Wittenbergae, comes Tyrolis etc. fidei nostro magnifico Valentino Balassa de Gyarmath, certorum equitum nostrorum levis armaturae Agrariae capitaneo salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in personis fidelium nostrorum prudentium ac circumspectorum iudicis et iuratorum totiusque communitatis civium et inhabitatorum civitatis nostrae Veterizoliensis gravi querela, quomodo tu cum quodam Stephano Benkovich super domo uxoris suae in medio eorumdem exponentium habita his superioribus diebus inscia uxore eiusdem praeterque omnem dictorum exponentium expectationem certam concambialem permutationem fecisses, quam nunc pro te occupare in ea morari ac vina tua educillari facere intereris in grave praeiudicium iurium libertatisque eorumdem exponentium et damnum manifestum. Supplicantes propterea maiestati nostrae iidem exponentium humillime ut ipsis de oportuno superinde remedio gratiose providere dignaremur. Quorum supplicatione tamquam iusta aequitati consona clementer exaudita quum neminem fidelium subditorum nostrorum in iustis iuribus consuetudinibus ac privilegiis per quempiam indebite turbari et molestari velimus. Ideo fidelitati tuae harum serie firmiter committimus et mandamus, aliud habere nolentes, quatinus acceptis praesentibus et praemissis sic ut praefatur stantibus et se habi-

tantibus tam a praefatae clancularie permutatae domus occupatione, quam vero vinorum tuorum ibidem contra manifesta privilegia et libertates dictorum exponentium educillatione te penitus cohibere intraque tuos limites te continendo in civilem statum neutiquam te ingerere aut contra libertatem privilegiaque eorundem exponentium aliquid attentare, sed dictos exponentium quietos et impeditos relinquere modis omnibus debeas et tenearis. Secus non facturus praesentibus perlectis exhibenti restitutus.

Datum in civitate nostra Vienna Austriae, sexta die mensis Novembris anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo secundo.

Rudolphus (m. p.)

Georgius, archiepiscopus Colocensis
et administrator Jauriensis (m. p.)

Okresný archív Zvolen, archív mesta Zvolen, 83 a, II., D. 6.

7.

Prudentes et circumspetti domini amici et vicini nobis observandi. Salutem precamur et vicinitatis officia. Pr. et C.D.V. deferimus, quam scelestissimum facinus inauditum pene ac letostandum perpetravit Valentinus Balassa in regia via in praesentium exhibitrice ab eadem et famulo eiusdem intelligere potuerit. Cum itaque id minime tegendum sed Mattis Caesar. domino nostro clementissimo aperiendum censeamus vosque haec Pr. D.V. quoque concernat, quid eadem in negotio hoc facere volunt, ut nos advocat etiam atque etiam rogamus. His D.V. et Cir. feicissime valere exoptamus. Veterissolio 20 Maii A^o 1583. Pr. D. V. amici et vicini Judex et jurati cives Veterissolienses.

Címzés:

Prudentibus et circumspectibus dominis judici ac inelyti senatus civitatis Schembnicensis, nostris dominis et vicinis nobis observandis.

A levél eredeti pecséttel van ellátva. Ez idő szerint rendezetlen állapotban levő XVII. századbeli levéltári anyag jelzés nélkül a selmechányai városi levéltárban. (Az idézett anyag külön borítékban.)

Okresný archív, Banská Stiavnica.

8.

Edl Ernusten Namhafft und wollwaisen insonder gunstig freundliche lieben Hern Noch erpittung meinen willige Dienste. E.H. aus groser vrsachen hab ich nit verhalten kheinen Rehden E.H. an Zweiffel gor woll pewist, wie sich der Herr Balassy Balendt allhie verhellet nit allain seinen Diener, sondern er selber Perschandlich soliche Schombt und Spott, das vor Gott dem allermechtigen grossn sindt und vor dieser Weldt Schandt und Spott was sy thuen zu Iberfluss Den gestregen Tag gemellter Herr Balassy auff fraier Strossen ain erliches Baib, E.H. Mitbonerin von der Schemicz, auff dem Felddt hin und wider geioigt, Ire Haubm von Koupf obgerisen, nider gezogen im weiss und also mit grosser Gewaltt ein schantliches Willen verpringer wellen Ob die gueten Fraw Ire E(h)r pewortt und guettn Zait mit heligen Schraien zu Hillff feröffnen, das sy also Ire Er schwerlich vor ime erwert. Sy also allspalt mit iren Diener fir mich khomen, klagt und anzaigt. Glaich zu der Zaitt bay mir gewest des Hern Kraisshautmans ain unsoliger Diener mit Nomen Sibricki Gaspar, auch viel erliche Laitt, welches ich vor Ime auch protestiert. Mer zu Iberfluss heutt frue zu mir komen allhie der Herr Richter und Ratt, auch die Sachen vor mein protestiert, das sy schon nit beren sicher sein vor Inne und seinen Diener wider in der Stot noch im Felddt ire Baiber oder Kinder ausschiken, welches borlich nit zu laiden. Hoff E.H. wirtt dem woll wissen zu thuen und soliche offentliche Tyronay in diesen fraien erberen Siben Pergstatten nit laiden, welches zu erpormen ist, wail er mir in kainen Weg nit will underrichten lassen, sondern ain Muetwillen uber den anderen treiben. E.H. werden Ire MTH auff gehorsamist woll wissen druma zu ersuchen. Solches hob ich E.H. alls meinen verfraiten lieben Herrn auss Notturfft dienstlich wellen zu wissen thuen, des ihs auch meines Ambtes halben schuldig pin zu thuen. E.H. alle Zaitt baystehen, mich also E.H. peuelch Gott dem Herrn uns so mutlich. Datum Alltsoll 21. May 1583.

Georgy Barbaryth Span und Hauptman, manu propria.
Címzés: Den Edlen und Ernusten Namhafften und wollaisten Hern Richter und Rott der Stott Schemnicz etc., meinen gunstig verfraintten Herren und Lieben Nochporn.

A levél eredeti pecséttel van ellátva.

Ez idő szerint rendezetlen állapotban levő XVI. századbeli levéltári anyag jelzés nélkül a sel-

mecbányai városi levéltárban. (Az idézett anyag külön borítékban.)
Okresný archív, Banská Stiavnica.

9.

Edl Ernuesten Namhafft und wollwaisen insonder gunstig und verfraudten freundliche lieben Herrn Noch Erpittung meinen willigen Dienst. E.N.W. Schreiben hob ich empfangen den ernstlich auch gor ungedulden Ibermuett so mo (man) im Land thuett, E.H. im ganczen Ernst mit gehorsamer Peschwar Ire Mt etc. firpringen und khaineswegs nit zu laiden, welches wider Gott auch der ganz Land ist, auch sich umb soliches zu Peschwoeren fuegsamlich Ursach haben.

Was mir E.H. schreiben und pitten, das ich neben E.H. ain Firschrift thuen sollte, das mir gor nit notturfft ansieht, waill ich zuvor an die Herrn die Klag und Protestatio, so fir mich komen, fuegsamlich ine mein Schreiben zu wissen gethan, an den hobe mein Herr ganz fueg zu merer Zeugnis megen dasselbig Schreiben die Heren hinaus schiken. Wo es faneten wore, auch gor wall firzuzeigen wissen, im Fall die Sachen wie nit gezwaiffl, Ire Mt wirtt solichen schandlich Ibermuett nit leiden, er sey, ber ist, Do wirtt mo mereress Zeugnis finden. Sonst ich kan hieher meinen Herr kain pesser Pericht anpevelich nit ainzi(hen), wail sich der Herr Balassy keinem Menschen nit will underrichten lassen. Hob kain zwayffl, die Herr werden dem gor woll wissen zu thuen, don soliches thuen nit verporgen, sondern sich alhhie die erbey Stott Alltsoill nit in ainem solihen, sondern mereress zu peschwoeren Iber ime Herr Balassy seine Diener E.H. fuegsamlich Zeugnis geben kinen, welches nit zu laiden. Allso den Herr meinen Dinst Gott dem Herr pevovich, Datum Alltsoill 23, May 1583.

E.H.D.W.

All.

Georgy Barbarith
Span, manu propria

Címzés:

Dem Edlen Ernusten Herr N. Richter und Rott der Stott Schemnicz meinen versuntten Herrn und lieben Nochporen zu aigen Handen
Schemnicz

A levél eredeti pecséttel van ellátva.

Ez idő szerint rendezetlen állapotban levő XVI. századbeli levéltári anyag jelzés nélkül selmecbányai városi levéltárban. (Az idézett anyag külön borítékban.)
Okresný archív, Banská Stiavnica.

10.

Prudentes et circumspecti domini amici et vicini honorandi salutem et studia vicinitatis bonae beferminis.

Ex literis vestris intelleximus, quod P.D.V. absque mora Mttem Caesaream de scelerrissimo facinore Balassae edocere ac ut nostras vestris adiungeremus literis, quibus hoc et alia scelera Balassae declaremus, cupitis. Cum autem multum nostra refert, ut per privatum nuncium Majestatem Caesaream cum ob haec et alia Balassiana ac aliorum quoque facinora, quae nobis maxime oneri sunt, requiramus, hinc diebus eundem ablegare statuimus, cui etiam in mandatis daturi sumus, ut cum legato D.V. mutuo intellectu habito una eadem de re Majestati Caesareae supplicet ac in declarando statu facinori auxilio sit. Haec Pr. ac Cir. D. Vestris scribenda censuimus. Easdem feliciter valere desiderantes. Veterissolio 24. Maii 1583. D.V. amici et vicini

Judex et Jurati cives civitatis Veterosoliensis.

Címzés:

Prudentibus et Circumspectis Dominis judici ac senatui civitati Schembniciensis etc. Dominis Amicis ac Vicinis observandissimis.

Más kézzel:

Praesentirt dem 24, Maii 1583.

A levél eredeti pecséttel van ellátva. Ez idő szerint rendezetlen állapotban levő XVI. századbeli levéltári anyag jelzés nélkül a selmecbányai városi levéltárban. (Az idézett anyag külön borítékban.)

Okresný archív, Banská Stiavnica.

11.

Edel, vest, ersam, nambhafft, wolweiss grossgunstig gepittunder Herrn Nach meiner schuldig willig geflissenen Dienst Erpittung hab ich Euer V. und Herrschafft Schreiben empfan-

gen, auch den Inhalt vernomen. Sol hierauf Eur V. und Herrschaft dinstlich nit bergen, das ich zwar verstrichner Monat auf derselben schriftlichen günstigen bevelch an mich den Abgestandten von Altsol in sachen Balass Valents geübten an einer Frauen Muttwill betreffend beigestanden, auch in Namen Eur V. und Herrschaft ein beschwar Supplication der Kay. Majestät etc. übergeben, deren glaubwürdig Copy ich hiebei neben deren von Altsol und Herrn Barbaritsch Schreiben E.V. und Herrschafft zuschicke. Wiewol ich mir aber gewünscht, es hette solch Scriptum Herr Adam Silvester oder Herr Matthias Barbaritsch selbst gestellt, an welche gleichfalls E.V. und Herrschafft derwegen damals geschriben, Weil sie aber albereit von hienem verrückht gewesen, haben sie unterwegs solchs zuverrichten mich vermanet. Welchs ich also in massen sie mich instruiert und selbs vorgeschriben unverzüglich gethan und da ichs nit recht getroffen und villeicht die Sach etwas zu lindt angegriffen, Bitt ich mir solchs günstig auszulegen, dann ich also einfaltig vermaint, es sei besser und leichter zuverantworten, wan man den Sache zu wenig und nit zuviel thut. Hab ich auch diss insonderhait darbei betracht, das Herr David Ungnad ime Balass Valent gar wol bewogen ist und ine mit sondern trauen maint, welcher dann in dieser Sachen Erledigung und Expedition sitzt. Darauf ist dem Herrn Kraisshauptman, dem Herrn Barbaritsch, Dobo auch ime Balass Valent selbs, die sich umb Bericht zukhomen, entlich im Kriegerath bey seinen Erpitten die Sach beruhen bleiben, welchs folgenden Inhalts gewesen: Wan ine Euer V. und Herrschaft Sprüch nit erlassen khünten, solten sie ine an Ort und Stellen es sich geburt als beim Stwl furnemen, nit zu Hoff bey irer Majestät etc. demassen angeben. Da wolt er Red und Antwort geben und E.V. und Herrschaft sagen, was Inen gebürt. Bete auch Ir Majestät wolten solcher blossen Clagen, so aus lauter Zunötigung und Abgunst entspringen, nit Glauben geben, oder Ungnad kegen und wider Ine lassen. Ist in aber dannach solch sein Misshandlung zum höchsten Hof verwiesen verhebt und weil er sich aufs Ordinarii Recht berufen, dasselb Ime nit verwaigert worden. Dabey inen E.V. und Herrschaft fürzunemen und der Sachen weiter wie zuthun wissen werden. So stehet diss.

Die ander Sach Frau Schönfelderin contra Wolfgang Roll betreffend, davon ich gar nie kheinen Bericht gehabt, ja nichts gewüst. Befindt ich nach gehabter fleissiger nachforschung sowie das sie bei den Hoff an die N. O. Camer remittirt, dannen den Herrn Commissarien in der Sachen notturfittigen Bericht einzuziehen anbevolen worden. Da werden E. V. und Herrschaft khunfftig auflagen, khom ich demselben meiner Schult und Pflicht gemes mit allen Willen und Fleis nach.

Bey der Rothuttischen Erben zerhaben (?) hab ich auch umlengst die mir anbevolene Sachen anbracht, drauf sie sich schriftlicher Antwort Klagen E. V. und Herrschaft erpotten, ob dieselb erfolgt ist mir zwar unbewust.

Auf der sieben erbarn Pergstätt an die Kayserliche Majestät neuliche Missiva ist bey der Hung. Canzlej ein Bewelch an Balass Valent gefertigt worden, dessen Copy ich auch hiemit E. V. und Herrschaft zuschicken wollen, das Original hab ich vor wenig Tagen hinein geschickt auf die Crembnitz. Sunst ist der Zeit bey Hoff nit viel neues, und da was ist, achte ich und halte dafür es khume E. V. und Herrschaft von andern zu. Mag also dieselben mit weitlaufftigen Schreiben nit beschwaren. Der junge Cantzler ist seith nechst gehaltenen Landtag nie bey Hoff gewesen und erst vor gestern alhie ankumen nach Ihre Majestät von hinnen vorreisen wird er sich wider auf seine Gutter begeben und in massen beschehen. Herr Secretarii je alein dem Hoff nachfolgen.

Über die hiege Lufft höret, man wol hin und wider Clagen weiln, aber die Bäder und Schulen nach zur Zeit unverbotten, welchs dann in grosser Gefar zubeschehen pflegt, Ihre Majestät auch mit den Erzherzogen noch alhie sind, ist meines Erachtens nit so viel dran als man redet. Tue mich hiemit E.V. und Herrschaft zu derselben günst dinstlich empfehlen. Wien den 8. September 1583. Euer V. und Herrschaft gehorsammer williger Diener Andreas Seidelius zu Wien an Kolmarkt beim Christoff Markhoff Schreiber zuerfragen.

A levél eredeti pecséttel van ellátva.

Ez idő szerint rendezetlen állapotban levő XVI. századbeli levéltári anyag jelzés nélkül a selmecbányai városi levéltárban. (Az idézett anyag külön borítékban.)
Okresný archiv, Banská Štiavnica.

12.

Balassa Balynth Vram felelete az Zolyomi Biro es Thanach ellen, arrol az mind az feidelem eleoth ez napokban be vadoltatoh volna irasok altal.

Hogy en ez ideigh Ktek eleoth arrol nem zoltam, az mire engem ezen tiztesegem oltalma vezerlet, annak nem feledkenszeg sem tiztesegemre valo gondviseletlenseg az oka, hanem chiak ez, hogy az eleot, mikor tutomra eset volna, minemew hamis es ektelen panaszt az Zolyomi

biro es itt valo Polgarokall eozwe mindt magamra, mind szolgaimra eo felsegenek jrt volna. Vartam azt, hogy Ktek eozwe gyuelven es ugyan Ktek eleot akartam nekik meg felelnem, de miért hogy addig nem kerestek, mig en it valem, es enekem ys jmar Balassa Andrash Uramhoz batyamhoz keletke mennem, elmulhatatlan Jeles dolgaymert, ez volt az oka, az miért halgatam ekkorayg, de jmar latwan az Ktek gywlekezettit, nem halaztom towab, hanem meghfelelek nekik Ktket kowetuen, vgy hogy hasonlo mirtikel ewgykezem megh teritenem nekik az en ream tett hamis Panazokat.

Irtak azt en magam feleol, hogy en neminemew azzionalatoth zabad vtaban nem chak meg fertoztetem, hanem megh vgyan megh foztotam volna. Erre ezt felelem, hogy hazuttak tiztesegemben practikalo arolo kuruayok es beste kurua fiayok. Mert nekem sem zandekom, sem dolgom ollyan nemis volt es amint az ideygh en ream sem rapina, sem violentum adulterium soha nem bizonyosodot, hyzem Istent, hogy soha ez vtan sem bizonyosodik. De ha eo nekik vgy fay valami hamis panaz, mert nem keresnek engem teorwenyel, hizem sem orzagos hadt ninc most, hogy Jura silerent, sem olly zeginek, hogy arra valo keolchegek nem volna, sem olly bolondok, hogy perleni nem tudnanak. En sem vagyok el zeokheteo, mert zalogom vagyon ez orzagban, felsz talalnanak azon, de mint bizonak igassagokban, megh tetzik azon, hogy contra quam inter nos conuenerant, az Orzag Capitania es Kmedt feo Ispan vram es Kmed Vice Ispania eleot eok semi teorwenyel eleoszer erreol engem meg nem kerestek, hanem intempesitiue eo felsegenek engem be aultanak. Noha az utan az byro egy szolgam Horwath Janosh eleot ereos hittel es esskvssel meg tagatta, hogy eo felsegenek en ream semit nem yrt, maga Immarr akor aruloyval vermeth astak volt alam. Mert eo felsegenek ygzaz helet hamissat, es byzon gyanant hazugsagot Irtak volt.

Irtak aztys, hogy en eyel nappal Iszom, es hogy en mind szolgaimwal eozwe Sybaritica eletet vyselek; ebbenis hazuttak mind tiztesegemnek vezteo por fycha¹⁷ fenteo (?) hyres kuruayok, mert mi soha természet elen nem eltunk, seot az Sybaritica elet minemw legyen, Isten abba bizonsagom, hogy soha nem tudom. Hogy wygan laktunk, nem tagadgyuk, de mi azzal sem birot, sem mas polgart meg nem bantottunk, abban kedig az en italomban mi ellenek lehetet nekiek, soha nem tudom, holot sem az kurwa annyok gyapyw(?) zeker borat¹⁸ sem az kurwa bestie attyok keresmenyeth nem ittuk, hanem az mi magunket keoltetunk. De en hizem, azt kuantha byro Vram, hogy azon bankogyunk my, az min eo neki kelenne bankodny, ha vak nem volna.

Irtak aztis, hogy felesgek sem gyermekek teolwnk bekewel nem maradhatnak, de ez eb orczak baar ne teobet newezzenek, hanem chiak egyet, mely azionembert avagy leant gygekeztem en itt meg zegyeniteni. Ha felesgek Jambor, miért feltik, ha tuggyak hogy aranyat rosda nem fog. Ha kedig nem az miért, eorzik, holot tuggyak hogy az filelphus gyewreye nelkeul meg nem oltalmazhatyok. De rewideden zoluan, valamit en ream es az en zolgaimra yrtak, hazuttak teokeletlen aruloyval benne. Ez legyen en tewlem valazt az emenda lingue heliben.

En idő szerint rendezetlen állapotban levő XVI. századbeli levéltári anyag jelzés nélkül a selmechányai levéltárban. (Az idézett anyag külön borítékban.) Okresný archiv Banská Štiavnica.

¹⁷ A szó első betűjének olvasata bizonytalan. A szerk.

¹⁸ Valószínűleg a másoló íráshibája. Az eredeti szövegben bizonyára „arát” volt. (A hely értelmezése további megjegyzéseket tesz szükségessé, összefüggésben az egykorú latin fordítással. A magyar „gyapjú szeker” kifejezés helyén Eckhardt a latinban „currum sanae” szavakat olvasott; de mivel ezt értelmetlennek találta, feltételezte, hogy a currum elírás „cunnum” helyett, a „sanae” szó értelmezését azonban mellőzte. A magyar szöveg ismeretében most nyilvánvaló lett, hogy a szekernek megfelelő currum szó helyes, a sanae viszont alighanem „lanae”. Eckhardt a téves olvasat ellenére, kitűnő filológiai érzékkel, mégis rátapintott a kifejezés jelentésére, ugyanis a „gyapjú szeker” nyelvileg érdekes kifejezése valóban nem jelenthet mást, mint „cunnum”-t. Ha a magyar szöveget közlő Ján Kloc sejtése helyes és a „borát” szó eredetileg „arát” volt, akkor a szöveg értelme így teljesen világos; a „borát” szó fordítása egyébként a latinban nem is szerepel. Ha viszont feltételezzük, hogy nem történt elírás, akkor elképzelhető, hogy a „szeker” és a „borát” szavak között eredetileg még más is állhatott, pl. „által szerzett”, amint latin fordítás „per currum. . .acquisita” szerkezete is támogat. Természetesen más megoldás is lehetséges, kívánatos lenne, ha nyelvészeink is figyelmet szentelnének Balassinak erre az érdekes szóhasználatára. A szerk.)